

ZVLÁŠTNÍ PROBLÉM FRANTIŠKA

PETR
ŠABACH

DENÍK NAŠEHO FRANTIŠKA

SEPSANÝ JEHO KÁMOŠEM HOUBAŘEM

• PASEKA •

• PASEKA •

/SEDMÉ VYDÁNÍ/

PASEKA
PRAHA
LITOMYŠL
2011

© Petr Šabach, 1996, 2011
Cover © Jan Šabach, 2011

ISBN 978-80-7432-169-6

Je mi čtyřicet a něco a jméno mi vymyslel až František, když mě nazval Houbařem. „Bratře Houbaři,“ mě oslovil. Ale to všechno se stalo trochu později. Nejdřív jsem se zabydlel na pasece a vybudoval si tam to, čemu jsem říkal srub.

Je mi tedy čtyřicet a něco, to jsou pro chlapa bídná léta. Najednou začnete přemýšlet jinak. Díváte se na sebe do zrcadla a mumláte si: „Tak moment, co je zas tohle?!“ a myslíte tím knoflíček od polštáře, který máte obtištěný na čele. Prkotina, řeklo by se, jenže já mluvím o tom, že už je tam přes hodinu!

Kampak se poděla má bezstarostnost, místy až tres-tuhodná? Kde je to šťastné šumařovo dítě, snící svůj sen o krajkoví záhadných kráskách? A kdo je ten muž, kterého jako zlá noční můra pronásledují úvahy o rozdílu mezi dvanáctou kvintou a sedmou oktávou? A kdy už, do pytle, ráčí zmizet ten idiotskej knoflík?!

Někdo se s tím nemazlí a dá se v tomhle věku na pořádný chlast, jiný si rychle shání pořád nové holky,

další se vyhýbá své Samaře tím, že dělá nejmíň sto kliků za den, prostě každý to řeší po svém. No a ze mě se na stará kolena stal feťák.

Já jsem totiž feťák z náhody. Chápu, zní to stejně uhozeně, jako kdybych konstatoval senzace druhu: „Jsem náhodou na světě.“ Uvědomuju si, že to zní tak vychcaně, jako kdybych tvrdil: „Já nic, já muzikant!“ Ale fakt – něco na tom je.

Jednou jsem se odpoledne vydal do lesa, což by asi žádný opravdový houbař neudělal. Byl jsem tenkrát už krapítek znavený, tak jsem se na chvíli posadil na takové pěknoučké pasece, na pasece, o které bude později celou dobu řeč. Já nevím, co mě to v ten moment napadlo (přísahám při všem, co je mi svaté, že normálně podobné věci nedělám), prostě tak nějak mechanicky jsem sebral v trávě houbičku, strčil ji do pusy a pomalu sežvýkal.

Byla to doopravdy děsně nenápadná houbička, takový houbí archetypální kousek. Jako kdybyste na malou chvilíčku půjčili dítěti, které nikdy nevidělo houbu, celý atlas hub, a pak na ně udeřili: „A teď rychle nakreslíš houbu!“ To dítě by stvořilo ze všech těch hub, co se mu na okamžik mihly před očima, houbu univerzální, houbu x-tou a první, tudíž takovou, jaká se v přírodě vůbec nevyskytuje.

Já jsem tu těžko stravitelnou hmotu spolkl – a do slova za několik minut jsem se ocitl v jiném světě.

Začalo to brněním rtů. Pak se to brnění (spíš mravenčení) rozšířilo do celého těla. To byl ovšem teprve začátek. Následovaly barvy. Všechny barvy kolem mě se změnily. Tráva přede mnou zmodrala, jako kdybych seděl někde v Kentucky při měsíčku. Slunce bylo v tu chvíli krvavě rudé a stálo přímo v zenitu. A podobné jiné zázraky jsem viděl, včetně růžovoučkových, jako od cukráře nazdobených mušek, které kolem mě poletovaly, a já doslova cítil, jak voní. Ano, pak přišly vůně. Těžké a konejšivé vůně, podporované slastnou, odněkud ze mě vycházející melodií. Jenom jsem v úžasu strnul nad tou ochromující krásou a potom už se to všechno slilo a prostoupilo dohromady, takže z barev se stala hudba nebo vůně. Pomalu a zvolna se všechno v křišťálovém klidu znovu měnilo. A mně se chtělo nad tou báječnou symfonií světa řádu smát. Čas ztratil význam. Mohl jsem si jakýkoliv moment podržet libovolně dlouho, nebo si ho dokonce přehrát a neustále se vracet. Kdyby to vůbec bylo možné a vyskytla by se v tu chvíli situace, která by mi vadila – i když říkám předem, že je to nesmysl! – tak jsem ji jednoduše přeskočil, vynechal, zkrátka vygumoval. A tenhle stav, který měla na svědomí jedna malá nenápadná houbička, trval několik pozemských hodin.

Bylo to jen a jen moje tajemství a já doufal, že ho nikdy nikdo neodhalí. Pracovně jsem těm houbičkám

začal říkat „Yumma Gumma, ha, ha, ha“. Nic trefnějšího mě nenapadlo. Od té doby, co jsem na ně narazil, jsem pročetl všechnu dostupnou literaturu, informoval jsem se na ně nenápadně na všech možných místech, ale nikdo nic nevěděl. Ani člověk, jemuž se přezdívá „Chemik“. Ten vyzkoušel prakticky všechno. V tomhle oboru je prostě třída. To on si na výstavě kaktusů hned první den jeden exemplář přivlastnil – a měsíc jsme o něm neslyšeli. Ani on nic nevěděl, jen krčil rameny a brblal: „Nesmysl, tady se jim nedaří!“

O to větší bylo moje překvapení, když jsem si jednoho dne šel odfrknout na paseku – a tam uviděl Františka. Františka S... Já ho samosebou poznal hned, protože je to jeden z chovanců ústavu, kterému přezdíváme Domov. Tam dělám údržbáře, což znamená, že jsem taková děvečka pro všechno.

Františka si nemůžete s nikým splést, protože on se od rána do večera jen směje. Jméno té nemoci, která to způsobuje, jsem zapomněl, ale podle mě je docela fajn nemoc smát se pořád od ucha k uchu. To já můžu jen po houbičkách. Jinak mi většina věcí k smíchu nepřipadá.

František měl na sobě jako ostatně všichni v Domově hnědou teplákovou soupravu a na nohou tenisky. Říkám sice, že jsem ho poznal hned, jenže to trochu přeháním, protože momentálně se František nesmál.

Seděl uprostřed paseky, v obličeji trochu užaslý výraz, a rozhlížel se kolem sebe. Vypadal jako člověk, co si zabouchl dveře, když šel vynést smetí, a teď se mu honí hlavou jak z toho. Františka jsem měl rád. Nebyla v něm totiž ani špetka takové té praktické mazanosti debilů, na kterou si musíte dlouho zvykat. Žil úplně mimo. Dalo se s ním sice komunikovat, ale hrozně těžko a zvládaly to jen sestry. A Naděžda. Naděžda byla do něj zamilovaná až po uši. Problém tkvěl v tom, že ona trpěla podstatně lehčí chorobou, a také v tom, že František byl vlastně jediný člověk v Domově, který o jejím vztahu neměl nejmenší tušení.

Podíval jsem se na něj pozorněji – a najednou mi bylo nad slunce jasnější, co se stalo. Panebože! František na to přišel...

„Ahoj,“ povídám mu. „Františku, vyplivni tu houbu, co máš v puse!“

Mraky se pomalu rozplývaly a paseka se v slunci celá rozzářila.

„Houby,“ odpověděl pak zamyšleně. Podíval se vzhůru a vstal. Přistoupil až ke mně a ukázal si na prsa: „Já jsem František.“

„Já vím,“ řekl jsem.

„Tobě tady patří tyto houby?“ zeptal se.

Najednou jsem nevěděl, jestli ano, nebo ne. Mlčel jsem. Měl v očích něco tak znepokojivého, že jsem z toho byl celý nesvůj. Dlouho si mě nikdo neprohlížel s takovým zájmem. Pak se usmál a srdečně mě objal.

„Vítej, bratře Houbaři!“ zvolal a znovu se posadil. Rukou mi ukázal, ať se k němu připojím.

Seděli jsme spolu uprostřed té miniaturní paseky. Obklopoval nás smíšený les – smrky a borovice, ale také břízy a duby. Jen listí a jehličí. A uprostřed toho všeho já, František a houbičky.

„Kristepane,“ řekl jsem, „co tě napadlo strkat do pusy houby, které vůbec neznáš?!“ Obloha byla bez jediného mráčku. Svlékl jsem si bundu. V trávě se mihl had. Nadskočil jsem a popadl pevně svoji hůl.

„Bratr had,“ poznamenal zvesela František. „Neboj se ho, bratře Houbaři.“

Stál jsem teď nad ním.

„Františku, jak ses dostal z Domova?“

„A jestli se ho bojíš, pamatuj si, že před hadem se utíká vždycky do kopce,“ pokračoval František. Najednou se zarazil. „Tohle mi kdysi radil jeden hlas. Čí hlas?“ dodal překvapeně.

„Františku, musíme se vrátit!“ rozhodl jsem a podal mu ruku.

„Vrátit kam?“ zvedl udiveně obočí. Zvědavě si prohlížel mou hůl, když říkal: „Mělo to slabounce nahořklou příchut'. Vonělo to jako vlhký knedlík a mraky se před tím daly na ústup. To je fantastické... Je fantastické, že se už neřehtám. Po deseti letech jsem se přestal smát. Úplně se mi uvolnily svaly na tváři. Poprvé po deseti letech pozoruji všechno kolem sebe s naprosto vážným výrazem.

Jmenuji se František,“ oznámil sám sobě. „Jmenuji se František!“ zvolal vzhůru k nebi.

Nestalo se nic. Nikdo ho nepřivítal. Nikdo srdečně nevykřikl: Vítej zpátky, Františku! Ani ta blbá ozvěna tady nefungovala.

Ukázal na houby kolem nás.

„Co to jenom může být? Nějaké houby poznání? Jak to, že já – František, který se deset let smál v útulku pro ubožáky a nevěděl čemu, vlastně ani nevěděl, že se směje, nevěděl, že existuje – se najednou probouzím na téhle pasece? Proč vím, že ačkoli slunce pálí, země pod mým tělem je trochu chladná? Jak to, že chápu blížící se podzim? Čí to byl hlas, který mě kdy si varoval před hadem?“

„Pojďme radši, Františku!“ naléhal jsem, protože mi bylo z jeho řeči úzko a měl jsem strach, že už ho celý Domov hledá po okolí.

„Jsi lovec bláznů, bratře Houbaři?“ zeptal se ustrašeně a pokračoval: „Já jsem se přece neztratil, ale naopak – byl jsem nalezen. Nalezen sám sebou prostřednictvím houbiček.“

„Podívej se, hochu, tohle je moje místo,“ máchl jsem kolem sebe holí, „tohle je Houbařovo místo,“ ukázal jsem na sebe.

„Houbařovo místo...“ opakoval. „Jak to, že jsme se tu my dva ještě nepotkali, he?“ chtěl vědět.

Vyndal jsem z batohu láhev a hlasitě jsem si přihnul. Gl, gl, gl... to udělalo.

„Kolik jsi jich zbaštil?“ ptal jsem se ho, když jsem ukládal zpátky do batohu vzácnou tekutinu. Řekl jsem to velmi tiše a velmi vážně. Cítil jsem se provinile, jako

zloděj přistižený při činu, ale pak ve mně zvítězil pocit, že zloděj je tu on, ne já.

„Myslím, že dvě. Proč?“

Pokýval jsem hlavou a pozorně si prohlížel hůl, kterou jsem si položil předtím do klína.

„Budeš se muset vrátit, hochu,“ zamručel jsem a čelo se mi starostmi zkrabatilo, „je mi to líto, Františku.“ Znovu jsem začal šmátrat v batůžku.

„Co je ti líto?“

„Je to strašně složitý,“ vzdychl jsem a narovnal se. František povstal.

„Víš, co vůbec pro mě znamená to tvoje ‚vrátit se‘, Houbaři?“

„To, co pro mě! Podívej se, hochu, já tu nejsem náhodou. Taky potřebuju tyhle malý prevíty,“ ukázal jsem rozčileně na zem. „Teď jsme dva, který o těchhle houbách vědej. Jinak nikdo na světě. Jen ty a já. Žádný jinej by tyhle houby nesbíral, a už vůbec nikdo by je nejed syrový.“

Dala se do mě zima. Oblékl jsem si bundu a ve chvíli, kdy jsem měl obě ruce zamotané do rukávů, mě František chytil a přitáhl si mě k sobě tak, že by se mezi naše nosy stěží vešla žiletka.

„Poslouchej, co ti teď řeknu, bratře Houbaři,“ funěl. „Ty houby tady ze mě udělaly člověka. Bytost, která může jít kamkoli a dělat, co se jí zlíbí, úplně všechno,

co dělají ostatní. A to já si nemíním nechat jen tak vzít.“

„Něco ti prozradím,“ ušklíbl jsem se. „Stav, ve kterým seš, ti vydrží maximálně pár hodin. Přejde konec. Přestane to fungovat. A proto tě teď musím odvést zpátky. Smích na tebe, Františku, číhá už támhle na kraji lesa. A ty v Domově zůstaneš tak dlouho, jak já budu chtít. Nikdy se už nevrátíš na tohle místo, na místo, kam chodím já, abych se aspoň na chvíli dostal ze světa, kterej je skrznastrz podělanej. Na mě totiž, Františku, tyhle houby působí právě naopak. Já se po nich směju jako blázen. Mezi náma by to nikdy neklapalo. Ty bys mi za chvíli snědl všechny houby jenom proto, abys moh bejt normální. Ovšem to je luxus, kterej si já nemůžu dovolit. Nemůžu si tu pěstovat něko-ho, kdo po těchle vzácnejch darech zdrhá na opačnou stranu. Ted' my dva pudem a já tě předám tam, kam patříš, a ty na všechno zapomeneš. Už nikdy se neuvidíme!“

Říkal jsem toho ještě mnohem víc, ale fakt už nevím co. Vedl jsem ho za ruku. František poslušně škobrtal vedle mě. Šel jako ovce. Než jsme se dostali z lesa, roztáhly se mu koutky a začal se smát. Vypadal šťastně.

„Jak jsem se sem dostal?“ zeptal se mě František.

„Unesl jsem tě,“ zamručel jsem. „Řekl jsem lidem v Domově, že tě občas vemu na malej vejlet, a oni souhlasili. Neděkuj mi.“

„Ty jsi mi dal houby?“ chtěl vědět.

„A jak jinak bych to asi měl zařídit? Chtěl jsem si s tebou popovídat. O spoustě věcí.“

„Co to máš?“ ukázal na moji videokameru.

„To bys asi nepochopil. Něco jako když se filmuje.“

„Proč mě chceš mít na filmu?“

„Tobě to můžu klidně prozradit. Ty to sotva někomu vykecáš,“ položil jsem kameru do trávy. „Možná že na tomhle jednou trhnu velký prachy.“

„Předpokládám, že v Domově mě taky filmuješ...“

„Správně,“ potvrdil jsem jeho dohady a zavdal si.

„Takže ty mě tam vídáváš...?“ přemýšlel František nahlas.

„To víš, že tě tam vídávám, do pytle! Každý den tě tam vídávám.“

„Co až dojdou...?“ řekl s velkou obavou v hlase a podíval se na houby.

„Myslíš, až ti nedám, co?“

„Myslím, až mi nedáš.“

„Nikdy nemůžou dojít!“ zvolal jsem. „Máme jich na sto let!“

František se díval upřeně do země a nakonec ze sebe ztěžka vysoukal:

„Řekni mi, co dělám, když o sobě nevím. Prosím tě, prozrad' mi to...“

Chvíli jsem šmejdil v batohu, než jsem našel notes. Slavnostně jsem mu ho strčil pod nos a pronesl s důrazem na každé slovo:

„Deník našeho Františka, sepsaný jeho kámošem Houbařem.“

František po něm natáhl ruku.

„Moment!“ zarazil jsem ho. „Tohle je tak trochu i moje soukromí! Tebe se to sice týká nejvíc, jenže budeš muset nechat na mně, co ti z toho přečtu a co ne. Souhlasíš?“

„Co mi zbývá,“ vzdychl.

Pomalů jsem listoval deníkem, usmíval se pod vousy a jen tak mimochodem jsem prohodil:

„Co bys, Františku, řekl například tomu, že jsi lamač dívčích srdcí? Že se do tebe hrozně zamilovala jistá slečna Naděžda?“